

Wstęp

Współczesny sposób rozumienia gospodarki przestrzennej i stawiane jej obecnie zadania pozwalają widzieć ją jako dyscyplinę łączącą zasób wiedzy czerpanej z różnych dyscyplin – ekonomii, nauk społecznych i przyrodniczych, a także nauk technicznych. Jej interdyscyplinarność świadczy o stopniu skomplikowania zagadnień będących przedmiotem badań.

Z nauk przyrodniczych wywodzi się etologia człowieka, czyli nauka o zachowaniu. Ma ona istotny wpływ na sposób zagospodarowania przestrzeni przez człowieka. Aby zrozumieć to powiązanie, warto prześledzić historię zachowań człowieka od początku jego istnienia do czasów obecnych. Etologia człowieka wyjaśnia osobliwość ewolucji człowieka – przejścia do ewolucji kulturowej, w tym ekonomicznej, a także do ukształtowania się *homo sustinens*, jako obrazu człowieka w warunkach zrównoważonego rozwoju. Według I. Eibl-Eibesfeldta współczesny człowiek żyje w gospodarce i społeczeństwie, które sam stworzył, chociaż są one dla niego – pod wieloma względami – już nieodpowiednie i zagrażają dalszemu trwaniu społeczeństwa i biosfery. Koncepcja *homo sustinens* opiera się na wzajemnym oddziaływaniu czynników genetycznych (biologicznych) i kulturowych, jak też podmiotowości jednostek w określonych sytuacjach ekologiczno-społecznych.

Przykładem świadomego działania człowieka może być zajęcie się problemem gospodarki odpadami, wynikającym z ich nadprodukcji. Natężenie i skala zachodzących procesów (społecznych, ekonomicznych, ekologicznych) są zróżnicowane w przestrzeni geograficznej, a przemieszczanie się ludności, transport odpadów oraz rozwój gospodarczy generują pewne powiązania i zależności interregionalne. W niniejszej monografii przedstawiono przykład zastosowania narzędzia z zakresu eksploracyjnej analizy danych przestrzennych oraz ekonometrii przestrzennej, w tym geograficznie ważoną regresję. Wskazano czynniki społeczno-gospodarcze, które z różną siłą i kierunkiem w ostatnim dziesięcioleciu wpływały na ilość zbieranych corocznie odpadów komunalnych w poszczególnych powiatach w Polsce. Wstępna analiza zebranego materiału statystycznego wskazała na występowanie znacznego zróżnicowania procesów demograficznych, ekonomicznych i środowiskowych oraz istotne zależności przestrzenne kształtujące poziomy tych zjawisk.

Jednym z rozwiązań tego problemu jest koncepcja kontrolowania granic wzrostu miast. Koncepcja ta na świecie nie jest zjawiskiem nowym – poddano ocenie zagraniczne doświadczenia we wdrażaniu koncepcji granicy rozwoju miasta. W polskim systemie planowania przestrzennego koncepcja ta jest nadal niedoświadczona. Wydaje się jednak, że pomimo słuszności celów, do których dąży się poprzez ten instrument, jednocześnie generowanych jest wiele negatywnych niezamierzonych efektów. Pojawiające się niekorzystne efekty zewnętrzne powodują, że zrów-

noważony rozwój miasta może nie zostać osiągnięty. Kształtowanie przestrzeni obszarów miejskich wymaga kompromisów między różnymi grupami użytkowników, a koncepcja granic wzrostu miast niejednokrotnie takie kompromisy ignoruje. Należy zwrócić uwagę, że jej implementacja w celu zrównoważonego rozwoju miast wymaga zindywidualizowanego podejścia. Różnorodność uwarunkowań funkcjonowania każdego miasta powinna być uwzględniana przy planowaniu granic rozwoju miasta, zaś instrument powinien być indywidualnie dopasowywany do danego miejsca i czasu.

Ponieważ kontrolowanie granic wzrostu miast budzi wiele kontrowersji, w kolejnym rozdziale przedstawiono wybrane współczesne koncepcje zrównoważonego rozwoju miast. Na szczególną uwagę zasługują: koncepcja miasta zwarte-
go (*compact city*), koncepcja nowej urbanistyki (*new urbanism*), koncepcja miasta inteligentnego (*smart city*), koncepcja zielonej urbanistyki (*green urbanism*), czy też miasta powolnego (*cittaslow*). Koncepcje te poprzez swoje sztarpane postulaty wpisują się w nurt zrównoważonego rozwoju. Ich założenia są kompatybilne z wieloma zasadami zrównoważonego gospodarowania przestrzenią.

Inną płaszczyzną gospodarki przestrzennej, na którą trendy i koncepcje rozwojowe mają znaczący wpływ, jest gospodarowanie nieruchomościami. Przeanalizowano szereg czynników mających wpływ na występujący obecnie trend szybkiego rozwoju rynku nieruchomości w Polsce, począwszy od sytuacji ekonomicznej Europy, uwarunkowań krajowych (przykładowo polityki mieszkaniowej), czy też polityki banków.

Ostatnia część niniejszej publikacji zawiera prezentację Estonii, jako przykładu gospodarki budującej trwałą pozycję dostawcy produktów i usług zaawansowanych technologicznie. Można by ją uznać za modelowy przykład sukcesu małego państwa włączającego się do międzynarodowej produkcji. Niebezpieczne jest jednak oparcie znacznej części gospodarki Estonii na usługach (głównie biznesowych i usługowych), co – zwłaszcza w warunkach kryzysu gospodarczego – może rodzić groźbę wahań produkcji i eksportu.

Książka jest adresowana do osób zajmujących się szeroko rozumianym gospodarowaniem przestrzenią, szczególnie do pracowników naukowych i studentów kierunków gospodarka przestrzenna. Zespół autorski niniejszej monografii ufa, iż treści w niej zawarte zainteresują potencjalnych czytelników. Interdyscyplinarne ujęcie zagadnienia jest jej mocną stroną, co warunkuje poszerzenie grona jej odbiorców.

Elżbieta Broniewicz

Summary

The monograph presents the challenges of spatial management in the conditions of sustainable development. The modern way of understanding spatial development and the tasks currently assigned to it determine the combination of knowledge resources drawn from different disciplines – economics, social and natural sciences, as well as technical sciences.

The ethology of man, or the science of behavior, originates from natural sciences. It has a significant impact on the way in which space is managed by humankind. In order to understand this connection, it is worthwhile to follow the history of human behavior from the beginning of its existence to the present time. Human ethology explains the peculiarity of human evolution – the transition to cultural and economic evolution, as well as the formation of *homo sustinens*, as an image of a human being in the conditions of sustainable development.

An example of a conscious human activity may be dealing with the problem of waste management resulting from its overproduction. The intensity and scale of the processes taking place (social, economic and ecological) vary across the geographical area, and the movement of population, waste transport and economic development generate certain interregional relationships and dependencies. This monograph presents an example of a tool for exploratory spatial data analysis and spatial econometrics, including geographically weighted regression. Socio-economic factors were identified, which, with different strength and direction, influenced the amount of municipal waste collected annually in individual counties in Poland in the last decade. The preliminary analysis of the collected statistical material has shown that there are significant differences in demographic, economic and environmental processes as well as significant spatial relationships shaping the level of the levels of these phenomena.

One solution to this problem is the idea of controlling the limits of urban growth. This concept is not a new phenomenon in the world – foreign experiences in implementing the concept of urban boundary development have been evaluated. This concept is still underestimated in Polish spatial planning system. However, it seems that despite the validity of the objectives pursued by this instrument, at the same time many negative unintended effects are generated. They cause that the sustainable development of the city may not be achieved. Shaping urban spaces requires trade-offs between different user groups, and the concept of urban growth limits often ignores such trade-offs. It should be noted that its implementation for sustainable urban development requires an individualized approach.

Since controlling the limits of urban growth raises many controversies, the next chapter presents selected contemporary concepts of sustainable urban

development. Particularly noteworthy are: the concept of a compact city, the concept of new urbanism, the concept of smart city, the concept of green urbanism or the concept of a slow city (*cittaslow*). These concepts, through their flagship proposals, are in line with the trend of sustainable development. Their assumptions are compatible with many principles of sustainable spatial management.

Another level of spatial management, on which trends and development concepts have a significant impact, is property management. A number of factors influencing the current trend of rapid development of the real estate market in Poland were analyzed, starting from the economic situation in Europe, national conditions (for example housing policy) or bank policy.

The final part of this publication includes the presentation of Estonia as an example of an economy that is building a sustainable position as a provider of technologically advanced products and services. It could be considered as a model example of the success of a small country joining international production. However, it is dangerous to base a significant part of Estonian economy on services (mainly business services) which, especially in the context of the economic crisis, may give rise to the risk of production and export fluctuations.

The book is addressed to persons dealing with spatial management in the broad sense of the term, especially to researchers and students of spatial management faculties. The authors' team of this monograph believe that the content contained in it will interest potential readers. Interdisciplinarity of the issue is its strength and expands its audience.

Elżbieta Broniewicz